

... Yıkmanın zamanı gelmedi mi?” Zaman’ın başarılı reklamının sorusuna cevap “zamanı geldi ve geçti bile” olabilir. Gerçekten önyargılarımızın duvarları bizi hapsetti, hapsediyor, reklam filmindeki görüntülerde olduğu gibi hedeflerimize ulaşmamızı engelliyor. Yıkmalı bu duvarları, ama bunlar ‘görünmezdir’ ve ‘görülmezdir’, nasıl yıkacağız?

Paradokstur önyargıya karşı çıkmak. Herkes önyargıya karşıdır ama hiç kimse şimdiye kadar bir önyargısının var olduğunu söylememiştir. Önyargı gerçekten görünmezdir. Bundan dolayı itirafı da duyulmamıştır. Önyargı bizim ötekilerde, ötekilerin de bizde gördükleridir. Kişiler kendi önyargılarını göremez. Tam olarak söylersek, önyargılarımızı biz “bilgi” olarak algılarız, hatta onları bazen bilimsel veri bazen sorgulanmaz doğrular olarak yaşarız. İşte o bilgimize de başkaları ‘önyargı’ diyebilir. Bir insan önyargısını anladığı an onu aşmıştır demektir ve o önyargı artık yok olur. “Benim bir önyargım vardır” cümlesinin tarih içinde hiç duyulmamış olmasının nedeni budur. “Eskiden bir önyargım vardı” cümlesi kurulabilir tabi; ama bu, artık (var olan değil) var olmayan bir durumdan söz ettiğimiz için olanaklıdır. Peki, bu durumda şu an var olan önyargımızı nasıl yok edeceğiz?

Önyargı bilinçdışı bir dürtüdür. Az buçuk bilincinde olduğumuz belki antipatimiz, öfkemiz, korkumuz, utancımızdır. Bunların sonucunda karşı taraf için kafamızda bir ‘yargı’ oluşur. Ama bu yargının önyargı olduğunu anlayamayız. Özellikle bu yargı/önyargı toplumsal ise, yani grup/millet/cemaat kaynaklı ise onu görmek daha da zordur çünkü çevremizde bizim frekansta düşünenler (“yargı” sahibi olanlar) çoktur. Önyargımız doğru yargı anlamında sürekli teyit edilir.

Geçenlerde kamuoyuna sunulan ve “Yahudilere nasıl bakılıyor” sorusuna ışık tutan araştırma (Frekans Araştırma çalışmasıdır) basında tartışıldı ve farklı biçimlerde de yorumlandı. Bu araştırmanın önyargıları araştırdığı aşikâr. Ancak önyargının önyargılı kimseler tarafından görülmediği hatta sezilmediği gerçeği açısından yorumlanmadığı görüşündeyim. Oysa bazı sayılar “görünmezliği” ne güzel gösteriyor bu çalışmada!

Örneğin Yahudiler konusunda soru sorulanların büyük bir oranı bu vatandaşlara güvenmediklerini, onları komşu olarak istemedikleri, Yahudilerin Türkiye Cumhuriyeti’ne bağlı olmadıklarını söylüyor. Somut olarak söylersek sorulanların %42’si bu vatandaşları komşu olarak yakınlarında istemiyor, ancak %15’i Yahudilerin Cumhuriyet Türkiye’sine bağlı olduğuna

inanıyor. %57-46 oranında bu Türk (yani Yahudi) vatandaşlarının yargı ve belediye gibi kurumlarda görev almalarını istenmiyor. Genel olarak güvenilir kimseler midir sorusuna not olarak, 10 üzerinden 3,6 verilmiş. Bu ortalama not. Demek ki kimileri çok daha kötü not vermiş. Bütünlemeye bile kalınmaz bu notla. Oysa Müslümanlara güven notu 7,6’dır. İlginç olanı bundan sonrasındır. Bu Yahudiler dinleri veya kökenleri yüzünden dışlanıyorlar mı, özgür müdürler diye soru sorulduğunda alınan cevapların yalnız %14-%25 oranında özgür değillerdir oranındadır. Yani Yahudileri dışlayanlar bunun böyle olduğunun farkında değil.

Sanırım “özgür değiller” ve “dışlanıyorlar” diyenler (yani bu %14-25) aslında Yahudileri dışlamayanlardır (komşuluğunu kabul edenlerdir, örneğin). Güvenilirlik notunu 10 üzerinden 3,6 verenlerin hemen hepsi “tam özgürdürler, hiç dışlanmıyorlar” dediklerini duyar gibi oluyorum. Dışlayanların ‘Yahudiler özgür yaşar’ demeleri bir yerde normal, çünkü Türk devletine ‘sadık olmayanların’ (bu insanlar tabi ki ‘sadık saymadıklarımız’ demeyeceklerdir) ‘birazcık’ dışlanmalarını özgürlük kısıtlaması olarak görmezler. “Lütuftur burada yaşamalarına izin verilmesi bile! Daha ne istiyorlar!” diyeceklerdir.

İşte önyargılı olmak böyle bir şeydir. En önyargılı, en görmeyendir. En az önyargılı da kendisinin önyargılı olduğunu peşin kabul edip kendini sürekli kontrol etmeye çalışandır. Hepimiz önyargılıyız çünkü fark etmeden çevrenin değerlerini ve önyargılarını ister istemez içselleştirmişizdir. Biz karantinada büyüyen bireyler değiliz, bir çevrede, yani toplum içinde küçük yaştan başlayarak kimlik ve inançlarını edinen bireyleriz. Bilincimizi (ve hele bilinç dışı dünyamızı) çevremizin etkisinde edinir onu kendimize mal ederiz. Kimlik açısından birbirimize benzememiz ama başka coğrafyalarda yaşayanlara pek o kadar benzemememiz bundandır.

Ben şahsen kendime önyargılı olup olmadığımı sormam bile, önyargılarımı keşfetmek için çaba sarf ederim. Var olduklarından kuşku yok. Bütün mesele onları bulup çıkarmak. Peki ama nasıl? Bu konuda bulabildiğim en inandırıcı cevap, önce kendi zaaflarımızın kaçınılmazlığını (önyargılarımızın varlığını) kabul etmek ve sonra ‘yargılarımız’ kime yönelikse (Öteki’ne yani) ona başvurmak ve ona o ‘yargımızı’ söylemek, bu konuda onun görüşünü almak. Buna diyalog da diyorlar. Önyargılı değilim demek yanlış yoldur. “Bana lütfen benim senin hakkındaki önyargılarımı söyler misin” deyip, sonra olgunlukla cevabı beklemek gerek. Sizin ne olduğunuzu, önyargılarınız var mı yok mu, başkaları söylemeli.

Görünmeyen duvarları tabi ki yıkmalı, bu görünmeyen ve göremediğimiz duvarları bize onları görenler gösterecek, önyargıları görenler ise önyargıların acısını yaşayanlardır, yaşatanlar değil. Kulak kabartmak gerek, buna empati de diyorlar son yıllarda, ama önce duymayı istemek ve işitilecekleri kabul edebilmenin olgunluğu gerek. Özgüvenin çok, kibrin az olması gerek. Ama bunlar da ısmarlanmıyor maalesef! Kin ve uzlaşmazlık gösterilerini, kuşku senaryolarını, her

verde komplo ve hain gören anlayışı - hele ‘kendimizden’ de hiç kuşkulanmamamızı da - izledikçe önyargıların üstesinden gelmenin zorluğunu aklımdan çıkaramıyorum.

*